

УДК 336.717

Н. Л. ГАВКАЛОВА, Т. А. ВЛАСЕНКО

**ДОСЛІДЖЕННЯ ВПЛИВУ
ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ ПІДПРИЄМСТВА
НА ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕНЕДЖМЕНТУ ПЕРСОНАЛУ
НА ПРИКЛАДІ ПІДПРИЄМСТВ ХАРКІВСЬКОГО РЕГІОНУ**

Визначено характер взаємозв'язку між рівнем трансакційних витрат на підприємстві та ефективністю менеджменту персоналу на прикладі машинобудівних підприємств Харківського регіону.

Ключові слова: трансакційні витрати, аналіз канонічних кореляцій, змінні ефективності менеджменту персоналу.

The type of intercommunication between the level of transaction costs on an enterprise and by personnel management efficiency on the example of machine-building enterprises of the Kharkov region is defined.

Key words: transaction costs, analysis of canonical correlations, variables of personnel management efficiency.

Формування постіндустріального суспільства вимагає нової економічної парадигми, якою претендує стати інституційна теорія. Напрямки, дослідженням яких займається інституційна теорія, різноманітні: нова політична економіка, економічна теорія прав власності, нова теорія організації, економічна соціологія, конституційна економічна теорія, економічна теорія права. Особливістю інституційної теорії є поєднання інструментарію дослідження таких наук, як економіка, соціологія, психологія та право. Економічна теорія трансакційних витрат займає одне з провідних місць серед цих напрямків, адже цей вид витрат досліджується не лише безпосередньо в рамках інституційної теорії, але й заслужив на увагу науковців інших галузей досліджень. Специфічний характер трансформаційної економіки України, якому властивий як індустріальний, так і постіндустріальний і доіндустріальний характер економічних відносин у соціумі, вимагає формування нової еkleктичної економічної теорії, базисом якої повинна стати інституційна парадигма. Роль трансакційних витрат в економіці важко переоцінити. Чим розвинутишим стає суспільство, тим більше йому властиві відносини з приводу обміну прав власності на специфічні активи, до яких варто віднести об'єкти інтелектуальної власності та інформаційні ресурси. Крім того науко-технічний прогрес не лише дозволив перейти соціуму на якісно новий рівень існування, але й суттєво ускладнив характер соціально-економічних відносин у рамках керованої підсистеми, для регулювання якої виникла потреба в ускладнені структури та механізму дії керованої підсистеми відповідно до закону необхідної різноманітності. Це спровокувало збільшення трансакційних витрат,

економічна ефективність яких досі залишається відкритим питанням. Таким чином, визначення впливу трансакційних витрат на ефективність менеджменту персоналу є актуальним науковим завданням.

Метою дослідження є визначення характеру впливу трансакційних витрат підприємства на ефективність менеджменту персоналу.

Для дослідження впливу трансакційних витрат на ефективність менеджменту персоналу визначимо характер взаємозв'язку між групами змінних. Одну групу змінних складають підвиди трансакційних витрат на підприємстві, розраховані на основі роботи О. Шепеленко, яка поглибила диференціацію трансакційних витрат, розробивши їх структуру за рахунками бухгалтерського обліку [1], другу групу – агреговані змінні ефективності менеджменту персоналу, отримані як значення факторів у результаті екстремального групування параметрів на основі комплексу кількісних і якісних показників. Дослідження проводилося на машинобудівних підприємствах Харківської області.

Зазначений взаємозв'язок було визначено на основі аналізу канонічних кореляцій між виділеними групами змінних. Рівень канонічної кореляції відповідає кореляції між першими канонічними змінними, що дорівнює максимально виділеному кореню. Отримане значення 0,883 свідчить про тісний зв'язок між групами трансакційних витрат і змінними ефективності менеджменту персоналу. За проведеними розрахунками мінливість першої групи показників – групи трансакційних витрат на – на 48 % пояснюється значеннями ефективності менеджменту персоналу, а друга група пояснюється на 52 % значенням першої. Отримані результати підтверджують важливість врахування трансакційних витрат у прийнятті управлінських рішень у сфері менеджменту персоналу. За результатами аналізу було отримано чотири корені, що відповідають кількості досліджуваних змінних. Розглянемо вагомість визначних канонічних коренів (табл. 1.)

Послідовний критерій значущості для канонічних коренів

<i>Кількість коренів</i>	<i>Власне значення</i>	<i>Значення канонічної кореляції</i>	<i>Лямбда Уїлкса</i>	<i>χ^2-критерій</i>	<i>Ступінь свободи</i>	<i>p-рівень значущості χ^2-критерія</i>
1-й, 2-й, 3-й і 4-й	0,883073	0,779818	0,087117	96,40005	16	0,000000
2-й, 3-й і 4-й	0,771065	0,594541	0,395657	36,62472	9	0,000031
3-й і 4-й	0,146818	0,021556	0,975825	0,96663	4	0,914811
4-й	0,051736	0,002677	0,997323	0,10587	1	0,744900

За рівнем значущості вагомими є лише перший та другий канонічний корінь. В інтерпретації отриманих результатів обмежимося характеристикою лише цих канонічних змінних. Для характеристики зв'язку між окремими ознаками двох досліджуваних груп розглянемо значення міжгрупової кореляції (табл. 2).

За результатами табл. 2 можна зробити такі висновки: найсильніша кореляція соціально-психологічної змінної спостерігається з трансакційними витратами збутової діяльності і загальновиробничими. Це свідчить про залежність обсягу зазначених витрат від психологічних умов і забезпечення соціальних потреб персоналу досліджуваних машинобудівних підприємств. Економічна змінна найсуттєвіше пов'язана із загальновиробничими трансакційними витратами, що пояснюється характером показників, які ввійшли до її складу як агрегованої характеристики – ці показники відображають рівень ефективності виробничої діяльності підприємства (фондоозброєність одного працівника, продуктивність праці, показник добавленої вартості продукції за один виробничий час), рівень організації управління підприємством (коефіцієнт витрат на управління) і політику формування собівартості продукції (відношення виручки від реалізації до заробітної плати). Включення до цієї агрегованої змінної таких показників, як рентабельність персоналу і рентабельність витрат на розвиток співробітників свідчить про наявність залежності між рівнем розвитку співробітників і рівнем трансакційних витрат виробничої діяльності, що підтверджує необхідність

Міжгрупова кореляція показників

Види витрат	Змінні ефективності менеджменту персоналу			
	Соціально-психологічна	Економічна	Витрат на персонал	Виробничо-організаційна
Трансакційні витрати за 91 рахунком (загально-виробничі витрати)	0,663488	0,644455	0,704916	-0,363985
Трансакційні витрати за 92 рахунком (адміністративні витрати)	0,595068	0,207072	0,549165	-0,238171
Трансакційні витрати за 93 рахунком (витрати на збут)	0,715680	0,444261	0,652494	-0,314836
Трансакційні витрати за 94 рахунком (інші витрати операційної діяльності)	0,317472	0,226034	0,397399	-0,130385

підвищення кваліфікації і навчання робітників досліджуваних підприємств. Цей висновок підтверджується найбільшою кореляцією між витратами на персонал і загально-виробничими трансакційними витратами. Істотна кореляція між трансакційними витратами збуту і змінною витрат на персонал важлива з точки зору прийняття управлінських рішень, оскільки питома вага трансакційних витрат у загальній сукупності витрат на збут складає від 50 до 80 %. Для порівняння: питома вага трансакційних витрат у структурі адміністративних витрат складає від 20 до 40 %, інших витрат операційної діяльності – від 0,5 до 40 %.

Для дослідження впливу окремих змінних на рівень канонічної кореляції між групами показників розглянемо факторну структуру і канонічні ваги для кожної з двох множин змінних (табл. 3). Позитивний знак свідчить про пряму залежність між досліджуваними показниками: при підвищенні витрат збільшується рівень відповідної змінної ефективності менеджменту персоналу. Друга функція тісно пов'язана з адміністративними трансакційними витратами.

Таблиця 3

Характеристика внеску окремих змінних в канонічну кореляцію

Змінні	Факторна структура		Канонічні ваги	
	1-ша канонічна змінна	2-га канонічна змінна	1-ша канонічна змінна	2-га канонічна змінна
Трансакційні витрати (ТВ) за 91 рахунком (загальнопромислові витрати)	0,865104	0,250212	1,192021	-0,977179
Трансакційні витрати за 92 рахунком (адміністративні витрати)	0,482202	0,752768	-0,748003	1,537177
Трансакційні витрати за 93 рахунком (збут)	0,720898	0,576886	0,503626	0,305921
Трансакційні витрати за 94 рахунком (інші витрати операційної діяльності)	0,376326	0,288102	-0,089274	-0,309325
Характеристика внеску кожної функції в дискримінацію				
Соціально-психологічна	0,767628	0,502057	0,278429	0,71422
Економічна	0,925038	-0,318327	0,665963	-1,32731
Витрат на персонал	0,818317	0,300911	0,273702	0,61870

Отримані результати проведеного дослідження взаємозв'язку ефективності менеджменту персоналу і трансакційних витрат дозволили зробити такі висновки: дослідження динаміки трансакційних витрат на досліджуваних машинобудівних підприємствах Харківського регіону дозволило визначити взаємозв'язок між рівнем трансакційних витрат за відповідними статтями і значеннями отриманих змінних ефективності менеджменту персоналу в результаті екстремального групування параметрів.

Усі агреговані змінні ефективності менеджменту персоналу крім виробничо-організаційної мають значне навантаження на першу канонічну змінну. Це означає, що ефективність менеджменту персоналу обумовлюються рівнем досліджуваних трансакційних витрат; особливістю визначеного взаємозв'язку є прямий позитивний зв'язок між всіма факторами ефективності менеджменту персоналу і визначеним обсягом трансакційних витрат крім виробничо-організаційного фактору, що свідчить про протилежно направлені тенденції впливу трансакційних витрат на окремі фактори ефективності менеджменту персоналу; отриманий зворотній зв'язок між виробничо-організаційним фактором і обсягом трансакційних витрат підтверджений факторною структурою канонічного аналізу.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що між розрахованими агрегованими змінними ефективності менеджменту персоналу і визначеним групами трансакційних витрат існує пряма залежність – збільшення трансакційних витрат спричиняє підвищення ефективності менеджменту персоналу. Негативний вплив трансакційних витрат на виробничо-організаційний фактор ефективності менеджменту персоналу дає підстави для подальшого аналізу з метою виявлення групи трансакційних витрат, зменшення яких є пріоритетним завданням для підприємства.

Література:

1. *Шепеленко О. В.* Трансакционные издержки в переходной экономике: проблемы теории и практики : [монографія] / О. В. Шепеленко. – Донецк, 2007. – 360 с.

Надійшла до редколегії 27.12.2010 р.